

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента Пастуха Ігора Дмитровича на дисертаційне дослідження Тройчука Руслана Дмитровича на тему «Адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю», поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Особа, яка вступає на публічну службу, або планує на професійній основі надавати спектр публічних послуг громадян, добровільно бере на себе всі зобов'язання, пов'язані з проходженням такої служби або здійснення такої діяльності, погоджується зі встановленими обмеженнями, заборонами та приписами. Одним із таких приписів є обов'язок осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та деяких прирівняних до них осіб є обов'язок дотримання вимог фінансового контролю. Цей антикорупційно-правовий механізм протягом усього часу свого існування зазнавав неодноразових змін: від паперового до електронного декларування; визнання деяких положень Закону України «Про запобігання корупції» неконституційними до їх відновлення; неодноразові зміни до порядку та строків декларування, форми декларації, строків їх подання.

Незважаючи на велику увагу законотворців та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції до антикорупційного правового забезпечення, яке протягом останніх років дуже бурхливо розвивалось, належна та цілеспрямована увага вчених-юристів цим важливим питанням не приділялася, внаслідок чого без належного наукового обґрунтування було створено цілу низку досить суперечливих правових норм, що спричинило внутрішню неузгодженість антикорупційного законодавства України. Практика розгляду судами справ про притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю свідчить про постійну увагу правоохоронних органів до цього питання. Безумовно, одним із чинників такої поширеності вказаного адміністративного

правопорушення є недосконале законодавство у цій сфері, складність його сприйняття, практика застосування якого безперечно, потребує детального вивчення представниками адміністративно-правової науки. Вказані актуальні проблеми, статистичні показники зумовлюють необхідність поглибленого вивчення особливостей та проблем правового регулювання в чинному законодавстві України всіх структурних елементів механізму фінансового контролю. Усе це і визначило необхідність проведення актуального для науки та практики адміністративного права дослідження Тройчука Р.Д. не викликає сумнівів як у науковому, теоретичному, так і практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертант проаналізував значну кількість джерел (340 найменувань), ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення положень діючого законодавства щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. Слід відзначити, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, зроблені на основі досліджень наукових праць представників адміністративно-правової та конституційно-правової науки, теорії держави та права, цивільного, господарського та трудового права, вивчення та порівняння положень національного та міжнародного законодавства, опрацювання значного обсягу емпіричних матеріалів.

Результати наукового дослідження викладено у восьми наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України

до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також чотири тези доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Отже, дисертація Р.Д. Тройчука «Адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю» виконана на належному науково-теоретичному та практичному рівнях.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертаційне дослідження Тройчука Р.Д. є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним монографічним дослідженням, у якому з урахуванням передового європейського й вітчизняного досвіду запропоновано вирішення актуального наукового завдання стосовно адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю.

До числа найвагоміших результатів дослідження можна, зокрема, віднести наступні положення, які самостійно сформульовані автором.

Зокрема, уперше визначено предмети порушення встановлених вимог фінансового контролю в залежності від частин статті 172⁶ КУпАП (декларація суб'єкта декларування; відомості про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента суб'єктом декларування або членом його сім'ї та відомості про суттєві зміни у майновому стані суб'єкта декларування; завідомо недостовірні відомості, які зазначені суб'єктом декларування у поданій ним декларації. Також обґрунтована, і тут складно не погодитись, необхідність скасування такого виду санкцій як «конфіскація доходу чи винагороди», яка передбачена у частині 3 ст. 172⁶ КУпАП, так як вказана норма суперечить ст. 29 КУпАП та не відповідає змісту об'єкту та предмету адміністративного проступку щодо порушення вимог фінансового контролю.

Вагомим внеском в науку та практику адміністративного права слід визнати оновлений підхід до видів документів, які можуть збиратися

сторонами адміністративного провадження в справах про порушення вимог фінансового контролю: довідка НАЗК про результати проведення перевірки декларації; положення про юридичну особу, де працює декларант та накази про призначення на посаду, подальші його переміщення по службі, посадові (службові) обов'язки; скріншоти веб-сайтів; документи, що підтверджують вартість майна; витяги з державних реєстрів та інші документи. (с. 162-163).

Обґрунтованими є висновки щодо визначення часу, з якого настає адміністративна відповідальність за несвоєчасне подання декларації в залежності від їх видів, суб'єктів та часу подання, а також за неповідомлення та несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані (параграф 2.2.).

Слушними є пропозиції дисертанта до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про запобігання корупції» щодо усунення проблем правового регулювання правил фінансового контролю та відповідальності за їх порушення (Додаток Б).

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Р.Д. Тройчука не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними

даними, які охоплюють результати власного досвіду роботи дисертанта у сфері, що становлять предмет дослідження.

Отже, результати дисертаційного дослідження Р.Д. Тройчук, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, а саме: історико-правового, діалектичного методу, дедуктивного, методів синтезу та системного аналізу, формально-логічного, системно-структурного та інших. а також ґрунтовної емпіричної бази, результатів соціологічних досліджень.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено та використовуються (що підтверджено відповідними актами) у практичній діяльності антикорупційних підрозділів системи МВС України, а також під час проведення занять в системі службової підготовки Управління запобігання корупції МВС України; при підготовці змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення; в освітньому процесі закладів вищої освіти, зокрема, при викладанні відповідних навчальних дисциплін та під час підготовки навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій тощо.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Тройчука Р.Д. виконана українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертаційного дослідження – 261 сторінка, з яких обсяг основного тексту – 186 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, схарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У **розділі 1** «Теоретико-методологічні та правові засади адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю» здійснено аналіз теоретико-методологічних засад та стану наукових досліджень проблем адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, розкрито генезис такої відповідальності, за результатами чого сформульовано висновки щодо браку досліджень даної проблематики адміністративної відповідальності, залишаються остаточно не дослідженими питання уточнення часу з якого настає адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю; визначення документів, які повинні долучатися до адміністративних протоколів про порушення вимог фінансового контролю; встановлення обставин, які необхідно виявляти під час складання

адміністративних протоколів про порушення вимог фінансового контролю тощо. Досліджено історичний процес становлення правової системи декларування доходів в нашій державі та запровадження адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, який умовно поділено дисертантом на чотири етапи

У **розділі 2** «Юридичний склад порушення вимог фінансового контролю», який складається із чотирьох підрозділів відповідно до кожного надається характеристика елементів складу порушення вимог фінансового контролю: об'єкту, об'єктивної сторони, суб'єкту та суб'єктивної сторони. Розкриваються види об'єктів, окрему увагу приділено його предмету, яким може бути декларація, відомості про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента та/або суттєві зміни у майновому стані, завідомо недостовірні відомості.

Розкрито основні ознаки об'єктивної сторони порушення вимог фінансового контролю, окрему увагу приділено часу, з якого настає адміністративна відповідальність за несвоєчасне подання декларації в залежності від їх видів, суб'єктів та часу подання, а також за неповідомлення та несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані.

Суб'єкт даного порушення визначено як спеціальний, надано їх кваліфікацію. Розглядаючи суб'єктивну сторону проступку, автор дослідження акцентує увагу на такому актуальному питанні як перелік поважних причин, які в окремих випадках судом можуть характеризувати у особи відсутність умислу на несвоєчасне подання декларації чи повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані.

У **розділі 3** «Особливості провадження у справі про порушення вимог фінансового контролю та застосування заходів адміністративного стягнення», що складається із двох підрозділів розкрито стадії у справах про адміністративні правопорушення про порушення вимог фінансового

контролю та порядок розгляду судами таких справ. До здобутків дослідження тут слід віднести визначений дисертантом перелік документів, які суд може визнати доказами під час розгляду адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁶ КУпАП, а також вказівка на обов'язкові елементи, які повинна містити постанова по справі про адміністративне правопорушення щодо порушення вимог фінансового контролю, узагальнено обставини, які були враховані судом та у подальшому сприяли закриттю справи у зв'язку із малозначністю правопорушення та інші.

За результатами проведеного дослідження Тройчуком Р.Д. розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації щодо застосування положень КУпАП під час порушення вимог фінансового контролю.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Список використаних джерел охоплює 340 посилань на 37 сторінках.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Р. Д. Тройчука відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення проблематики адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Р.Д. Тройчука «Адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю» може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти правничого профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом, а також у правозастосовній діяльності відповідних спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. У підрозділі 2.1 с. 69 «загальний об'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172-6 КУпАП, під яким пропонується вважати суспільні відносини у сфері державного управління, які направлені на запобігання та протидію корупції, що врегульовані нормами адміністративного законодавства й охороняються адміністративними санкціями. Навряд чи з такою позицією можна погодитись оскільки загальний об'єкт має охоплювати усі адміністративні проступки, при цьому більшість із них не стосуються відносин, що виникають під час дії антикорупційного законодавства.

2. Так само спірною є позиція щодо визначення родового об'єкту адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁶ КУпАП – «суспільні відносини у сфері здійснення фінансового контролю, який визначає порядок подання декларації посадовими і службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також відомостей про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента та про суттєві зміни у майновому стані». Не зрозуміло як він співвідноситься із загальним об'єктом і на що посягають інші види адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Вважаю, що дане визначення за своїм змістом ближче до видового об'єкту розглядуваного проступку (с. 71).

3. При розгляді питань, що стосуються суб'єктів порушення вимог фінансового зазначається, що вони вчиняються спеціальним суб'єктом, яким є фізична особа, які досягла віку, з якого їй дозволяється працювати в органах державної влади або органах місцевого самоврядування, займає відповідну посаду в органах державної влади або органу місцевого самоврядування, водночас, не враховано, що такими суб'єктами можуть бути і представники інших юридичних осіб публічного права, окремі громадяни тощо (с. 132).

4. Спірним виглядає твердження дисертанта про те, що об'єктивна сторона порушення вимог фінансового контролю має обов'язкову ознаку лише діяння (у формі дії або бездіяльності), а факультативна ознака цього порушення характеризується часом, з якого настає адміністративна відповідальність за його вчинення (с. 149-150), оскільки аналіз ст. 172-6 КУпАП свідчить про те, що час є обов'язковою ознакою усіх передбачених у ній (крім ч. 4) проступків.

Ці зауваження і побажання загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Р.Д. Тройчука є самостійно виконаним науковим дослідженням.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Тройчука Р.Д. «Адміністративна відповідальність за порушення вимог фінансового контролю», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у з'ясуванні підстав і процесуального порядку притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому

постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Руслан Дмитрович Тройчук – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Завідувач кафедри
публічного управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент**

Ігор ПАСТУХ

Лідиса І. Тройчук
ПРОВІДНИЙ ФАХІВЕЦЬ
ВІДДІЛУ ПЕРСОНАЛУ
КРИСТИНА ДОНЧЕНКО

